

Kennisdossier ‘Geweld in de Jeugdzorg tussen 1945 en 2019’

Samenvatting

Module 1 – Wat is er gebeurd?

Kinderen kunnen uit huis geplaatst worden als het thuis niet veilig was. In sommige gevallen kwamen deze kinderen terecht in een situatie die nóg onveiliger was.

Commissie De Winter heeft onderzoek gedaan naar geweld in de jeugdzorg tussen 1945 en 2019. Het ging om **fysiek, psychisch en seksueel geweld**. De onderzoekers hebben deze informatie uit verschillende bronnen gehaald, waaronder een **meldpunt** en **bevolkingsonderzoek**.

Op **alle plekken** en in **alle periodes** is geweld gemeld door slachtoffers. De meeste meldingen van geweld

gingen over de residentiële jeugdzorg, de pleegzorg, de justitiële jeugdinrichtingen en de kinder- en jeugdpsychiatrie. Het grootste deel van de meldingen gaat over geweld in de jaren 60 en 70. Meestal zijn het geen incidenten, maar was het geweld ernstig en langdurig. **Psychisch geweld wordt het meest genoemd.**

Welk geweld de slachtoffers meldden verschilde tussen vormen van jeugdzorg. Vaak werd ook de **uithuisplaatsing** zelf als geweld ervaren. Dit kwam omdat de kinderen vaak plotseling, zonder bij hen bekende reden, werden weggehaald.

Module 2 – Hoe kon dit gebeuren?

Geweld in de jeugdzorg had nooit mogen gebeuren. Toch hebben kinderen na hun uithuisplaatsing geweld meegemaakt. De onderzoekers van Commissie De Winter beschrijven een aantal **problemen** waardoor geweld kon gebeuren. Deze problemen komen uit de evaluatie van de onderzoekers en omvatten niet alle problemen waardoor geweld in de jeugdzorg kon gebeuren.

- Vroeger was streng straffen de norm. Een klap of tik tijdens de opvoeding was normaal. Waar de grens lag tussen 'normaal' en geweld was niet zo duidelijk.
- De jeugdzorg heeft jarenlang te maken gehad met een gebrek aan geld. De gebouwen waren slecht onderhouden, de groepen groot en (goed opgeleid) personeel was schaars.
- Geweld tegen kinderen was niet verboden tot 2007.
- Kinderen kwamen soms op de verkeerde plek in jeugdzorg terecht. Een kind met ernstige gedragsproblemen die thuis hoorde bij de jeugd-ggz, kwam soms bij leefgroepen terecht. Ook werden verschillende leeftijden soms bij elkaar

gezet. Dit kon leiden tot spanningen en geweld, van kinderen en medewerkers.

- Na de uithuisplaatsing konden kinderen vaak weinig contact leggen met de buitenwereld. Hierdoor was het moeilijk om geweld te melden.
- De overheid heeft niet goed gecontroleerd hoe het er bij jeugdzorg aan toe ging. Lange tijd mocht jeugdzorg haar eigen regels bepalen en controles doen.
- Plegers van geweld deden er veel aan om de gevolgen van geweld te verbergen. Soms zagen andere mensen wel dat een kind gewond was, maar durfden zij niks te zeggen. Kinderen die erover wilden vertellen, werden vaak niet geloofd.

De maatschappelijke visie op de kinderen, hun ouders en de jeugdzorg veranderde met de tijd. Fysiek straffen was vroeger normaal, maar werd later steeds vaker afgekeurd. Psychisch geweld kwam veel voor over de gehele periode. Psychisch geweld werd gebruikt als straf. Ook seksueel geweld kwam voor. In de jaren 60 en 70 soms openlijk. Geleidelijk werd seks tussen een kind en een volwassene afgekeurd.

Module 3 – Wat waren de gevolgen?

De slachtoffers die zich gemeld hebben bij Commissie De Winter meldden psychisch, fysiek en seksueel geweld. Dit ging in totaal om 699 meldingen.

Zij vertelden over hoe het was om als kind geweld mee te maken, en welke gevolgen dat geweld op latere leeftijd had. De kinderen voelden zich **machteloos**. Ze konden vaak niks tegen het geweld doen. Ook waren zij **bang** voor het geweld. Dit kwam vooral door de **onvoorspelbaarheid** ervan. Ze gaven aan zich erg **eenzaam** te voelen. Ze konden de medewerker niet **vertrouwen**, maar ook de andere kinderen niet. De kinderen werden tegen elkaar opgezet of gedwongen elkaar te **verraden** of uit te lachen. De kinderen dachten vaak dat geweld 'normaal' was. En dat het hun **eigen schuld** was.

Hierdoor schaamden zij zich voor zichzelf en het geweld.

Niet iedereen had op latere leeftijd nog even veel last van wat zij als kind hadden meegemaakt. Of iemand op latere leeftijd problemen ervaart hangt af van:

- de aard en ernst van het geweld
- hoe lang het duurde
- bepaalde eigenschappen van de persoon
- sociale steun en of zij (professionele) hulp kregen

Slachtoffers konden psychische problemen hebben, of zelfs psychische stoornissen ontwikkelen. Ook konden zij lichamelijke problemen krijgen, sociale problemen of financiële problemen. In de meeste gevallen gaat het om een combinatie van deze problemen.

Module 4 – Wat zijn de signalen?

Soms is het moeilijk om erachter te komen of iemand als kind geweld heeft meegemaakt. Hulpverleners zien in de praktijk meestal weinig slachtoffers van geweld in de jeugdzorg. Of ze herkennen het niet. Daar zijn verschillende redenen voor:

- Veel hulpverleners hebben weinig ervaring met slachtoffers van geweld in de jeugdzorg.
- Slachtoffers praten meestal niet uit zichzelf over wat er gebeurd is.
- Klachten die iemand heeft, worden niet altijd gelinkt aan geweld in de kindertijd.
- Veel mensen weten niet dat geweld in de jeugdzorg gebeurd is en dat dit nog steeds gebeurt. Ook naasten of familieleden van het slachtoffer weten dit soms niet.

Er is wel een aantal signalen waar je als hulpverlener op kunt letten. Deze signalen kunnen erop wijzen dat iemand geweld heeft meegemaakt. Dit kunnen signalen zijn uit **lichaamstaal**, zoals moeilijk oogcontact maken of geen lichamelijk onderzoek willen. Ook **lichamelijke klachten** zoals hoofdpijn of andere lichamelijke pijn kunnen wijzen op geweld. Sombereheid en angst worden het meest genoemd bij **psychische klachten**.

Niet iedereen ontwikkelt klachten. De klachten die slachtoffers kunnen ontwikkelen, lijken vaak op klachten na trauma of (langdurige) stress. Iemand kan ook psychische stoornissen ontwikkelen, zoals posttraumatisch stressstoornis (PTSS), complexe PTSS of een dissociatieve stoornis. De klachten die bij deze stoornissen horen, kunnen ook wijzen op geweld in de kindertijd.

Module 5 – Hoe kun je helpen?

Niet alle slachtoffers hebben hulp nodig. Velen hebben ondanks alle ellende een goed leven weten op te bouwen. De meeste mensen willen wel erkenning voor wat er met hen gebeurd is.

Een slachtoffer helpen begint met een gesprek. In deze module staan een aantal dingen die je moet **weten** voordat je een gesprek aangaat:

- Veel slachtoffers maar ook hulpverleners vinden het moeilijk om over geweld te praten
- Soms worden de klachten niet gelinkt aan het geweld
- Slachtoffers kunnen slechte ervaringen hebben met hulpverlening
- Slachtoffers kunnen een laag zelfbeeld of gevoel van eigenwaarde hebben
- Voor slachtoffers is erkenning belangrijk
- Houd rekening met triggers. Het is goed om te

weten dat sommige slachtoffers heftig kunnen reageren op bepaalde dingen die je doet of zegt

- Slachtoffers kunnen zich anders uiten. Bijvoorbeeld heel boos worden, of juist nauwelijks emotie laten zien

Tijdens het gesprek is het van belang om een aantal dingen te **doen**.

- Erken zo vroeg mogelijk dat iemand onrecht is aangedaan
- Luister aandachtig, zorg dat jullie niet gestoord kunnen worden en veroordeel niet
- Stel je gelijkwaardig op, van 'mens tot mens'
- Probeer iemand echt te begrijpen. Stel hiervoor aanvullende vragen als dat nodig is
- Vraag niet meteen naar gevoelens, dit kan (teveel) emoties oproepen
- Sta open voor kritiek
- Benoem je eigen gevoel als daar ruimte voor is

- Schrijf mee met het gesprek zodat je een samenvatting kan geven in de bewoording van het slachtoffer, en zodat je niks vergeet

Als een slachtoffer hulp wil, kun je een aantal vragen stellen om te kijken welke hulp het beste bij iemand past.

Hiervoor kun je de vier vragen van Van Os gebruiken.

1. Wat is er met je gebeurd?
2. Wat zijn je kwetsbaarheden en je krachten?
3. Waar wil je naartoe?
4. Wat heb je nodig?

Je kunt daarna **samen met het slachtoffer** een keuze maken voor een eventueel behandeltraject.

Het kan betekenen dat er naast psychische hulp ook maatschappelijke of materiële ondersteuning nodig is. Het is daarom belangrijk dat verschillende zorglijnen hierbij samenwerken.

Onze **info- en advieslijn** is bereikbaar voor een **luisterend oor** of **vragen**. We zijn geopend op ma-vrij van 09:00-17:00. Je kunt met ons bellen, mailen en chatten.

Info- en advieslijn
0800 - 1238
(Gratis en anoniem)

